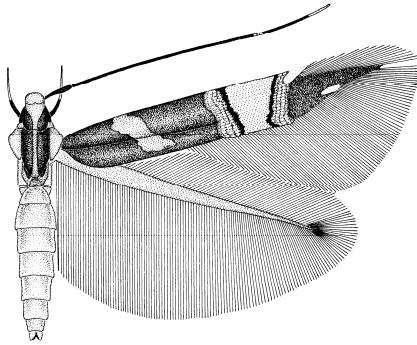

FRANJE

Jaargang 12 (24)

20 september 2009

ISSN: 1388-4409

**Mededelingen uit de Secties Snellen en Ter Haar van de Nederlandse
Entomologische Vereniging**

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee maal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactie: Maurice Jansen.

Redactieadres: Maurice Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden. Tel: 0344-603758 (privé), 0317-496821 (werk); e-mail: m.g.m.jansen@minlv.nl (werk); mgmjansen@planet.nl (privé)

Bestuur sectie Snellen:

voorzitter: C. Gielis, Mr.Haafkensstraat 36, 4128 CJ Lexmond. Tel: 0347-341555 e-mail: C.Gielis@net.HCC.nl

secretaris: Marja van der Straten, C. van Abcoudeplantsoen 35, 6709 ST Wageningen. Tel: 0317-410467; e-mail: marjastraten@planet.nl

penningmeester: Frans Groenen, Dorpsstraat 171, 5575 AG Luyksgestel. Tel: 0497-542153 ; e-mail: groene.eyken@chello.nl

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Maurice Franssen, Van Lidth de Jeudelaan 3, 6703 Wageningen. Tel: 0317-422940; e-mail: maurice@franssenhagebols.demon.nl

secretaris: Maja de Keijzer, Corn. de Wittstraat 36°, 3311 GD Dordrecht. Tel: 078-6137704; e-mail: boos@xs4all.nl

penningmeester: Joke Stuurman-Huitema, Hallerweg 50, 1456 AW Wijdewormer. Tel: 0299 – 422 629; e-mail: henkenjokestuurman@planet.nl

lid: Henk Hunneman, De Warring 38, 8447 EC Heerenveen. Tel: 06-52478339; e-mail: h.hunneman@upcmail.nl

lid: Frits Bink, Zuider-Eng 6, 6721 HH Bennekom. Tel: 0318 – 418 435; e-mail: Frits.en.rosita@tiscali.nl

Lidmaatschap voor leden van Snellen: € 9,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op Rabobank-rekening 130635790 te Luyksgestel onder vermelding van “Snellen”.

Foreign members can pay their subscription of € 9,- yearly at the international banking account number: IBAN NL 80 RABO 0130 6357 90; BIC-Code: RABONL2U Concerning the costs, please inform at your bank.

Für ausländische Mitglieder, bitte überweisen Sie den Mitgliedsbeitrag von € 9,- auf unsere internationale Kontonummer: IBAN NL 80 RABO 0130 6357 90; BIC-Code: RABONL2U. Für die Kosten, bitte informieren Sie bei Ihrer Bank.

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar: € 9,- per jaar, girorekening 4316551 t.n.v. sectie Ter Haar, Wijdewormer.

Website NEV: <http://www.nev.nl>.

INHOUD

Maja S.M. de Keijzer

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst van de sectie Ter Haar op 28 februari 2009 in Overboeicop	30
---	----

Rob de Vos

De Nolinae (Nolidae) van Nederland.....	38
---	----

Marja van der Straten

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 4 april 2009 te Schoonrewoerd	40
---	----

Rob de Vos

Eelke Houkes overleden.	53
------------------------------	----

Jaap Zwier

Ridder in de Orde van Oranje Nassau.....	53
--	----

Programma volgende bijeenkomst sectie Snellen	55
---	----

Programma volgende bijeenkomst sectie Ter Haar.....	56
---	----

Verslag van de bijeenkomst van de sectie Ter Haar op 28 februari 2009 in Overboeicop

Maja S.M. de Keijzer

Aanwezig waren 46 personen: Ben van As, Badda Beijne, Gerard Bergsma, Anton Cox, Tineke Cramer, Henk Bunjes, Willem Ellis, Maarten Eijssker, Maurice Franssen, Ab Goutbeek, Dick Groenendijk, Mathilde Groenendijk, Harrie Groenink, L. Grootbedde, Carel ten Ham, Auke Hunneman, Henk Hunneman, Abel Jagersma, Maurice Jansen, Willem G. de Jong, Klaas Kaag, Trees Kaizer, Maja de Keijzer, Iet Kiel-Hartog, Ben Kruijssen, Sandra Lamberts, Jippe van der Meulen, Hans Meulenbelt, Wim Olyslager, Frans Post, Marcel Prick, Karel Rijdsdijk, Peter Rooij, W. van Rooijen, Andy Saunders, Jan Scheffers, Johan Schipperen, Jannie Sinnema, Siep Sinnema, Joke Stuurman, Gerrit Tuinstra, Rob de Vos, Jaap van Vuure, Piet Zumkehr, Kees Zwakhals en Jaap Zwier.

Afwezig met afmelding: Anna Almekinders, Frits Bink, Cees Gielis, Hans Huisman, Hans Kuijk, Wiebe Poppe, Ruud Vis en Cun Wijnen.

Huishoudelijke mededelingen

Bestuursmededelingen

De voorzitter opent de vergadering, heet iedereen van harte welkom, in het bijzonder de nieuwe leden en de introducé Irene O'Callaghan, studente fotografie aan de Rietveld Academie. Irene wil graag foto's maken van vlinderactiviteiten, zowel in het veld als hier bij de vergadering.

Reacties op Franje, vooral op het verslag van de bijeenkomst op 8 oktober 2008

De voorzitter begint met het bespreken van de verslaglegging in Franje 12(23), februari 2009. Op pagina 5, regel 1: Piet Zumkehr merkt op dat Papua Nieuw Guinea veranderd moet worden in Papua Indonesia.

E zijn geen verdere opmerkingen en er is geen aanvullend commentaar. De notulen worden goedgekeurd.

Excursies

De voorzitter vraagt aandacht voor diverse excursies en benadrukt dat het belangrijk is dat iedere deelnemer de verzamelde gegevens doorgeeft aan de excursieleider  n aan de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF). De gegevens voor de WVF kunnen worden aangeleverd bij Willem Ellis. Deze gegevens worden gebruikt bij het up to date houden van het databestand "Noctua" dat de verspreidingskaartjes voor Nederland verzorgt voor het Vlindernet. Ook de excursieleider heeft uw gegevens nodig, want deze heeft voor de nodige vergunningen gezorgd. Als tegenprestatie moet een verslaglegging (inventarisatie) worden ingeleverd bij de vergunningverlenende instanties (denk aan SBB en de Landschappen).

2008 excursies

Snellen-Ter Haar-excursie 2008 - Limburg

In juni 2008 is de Snellen/Ter Haar-excursie verzorgd door Frans Post. Hij geeft een terugblik. De weersomstandigheden waren goed, maar niet super. De deelnemers kijken terug op een geslaagd weekend. In het bijzonder de Pietersberg met zijn voor Nederland aparte biotoop mocht zich in de belangstelling van velen verheugen. Vreemd genoeg zijn er weliswaar veel

gegevens over de dagvlinderfauna van dit gebied bekend, maar zijn er heel weinig gegevens van nachtvlinders uit dit gebied raadpleegbaar; het meeste is niet meer traceerbaar. Het excursie-weekend heeft ongeveer 200 soorten opgeleverd en er is redelijk goed gevangen, al waren de verwachtingen van de deelnemers wellicht te hoog gespannen. Echte bijzonderheden zijn er niet te melden hoewel het interessant is dat *Philereme transversata*, *Lygephila pastinum* en *Oligia versicolor* gevangen zijn. Frans is bezig met het verslag en wacht nog op enkele gegevens, voornamelijk van micro's die nog moeten worden uitgezocht.

Excursies 2009

Snellen-Ter Haar-excursie 2009 - Drenthe

De komende excursie zal verzorgd worden door Gerrit Tuinstra en Siep Sinnema. Gerrit geeft ons met een powerpoint presentatie een voorproefje. Het onderzoeksgebied ligt ten noordoosten van Assen, een landschap met relatief veel hoogteverschillen waardoor er diverse vegetatietypen te onderscheiden zijn. In het gebied liggen stuifzanden, bossen, heideveldjes, jeneverbesstruweel, bloemrijke graslanden, oude hakhoutbossen, vennen begroeid met gagel en strubben. Archeologisch interessant zijn een paar grafheuvels met een heel schrale begroeiing. De beekdalen kennen gradiënten en op het Ballooërveld zijn toppen van 19 m hoogte. Het gebied ontwatert via diverse noord-zuid lopende afwateringen. Staatsbosbeheer en het Drentsch Landschap verwelkomen de excursieleden, zijn zeer geïnteresseerd in de gegevens en hebben daarom vergunningen verleend. Het hele gebied is per auto goed bereikbaar en er mag overal gevangen worden.

Uiteraard is er weer een gezamenlijk diner op de zaterdagavond. Deelnemers kunnen verblijven in de Kwartiersberg in Drouwen en het weekend begint op 26 juni 2009 en eindigt op 28 juni 2009. Zodra er meer inzicht is in de financiële zaken zullen de leden meer horen over de aanmelding.

NEV zomervergadering

In een vorige vergadering spraken de Ter Haar-leden zich duidelijk uit voor gescheiden excursies van NEV en Snellen-Ter Haar. Dit standpunt heeft het bestuur overgebracht aan het NEV-bestuur. Het bestuur van de NEV betreurt de uitkomst maar heeft wel begrip voor een aantal van de argumenten. Toch zou het bestuur graag wat meer vlindermensen op de zomervergadering zien. Dit jaar wordt de zomerbijeenkomst gehouden van 5-7 juni. Het onderzoeksgebied is het Kuinderbos en de Noordoostpolder. Men kan zich voor 15 mei 2009 opgeven bij B. Drost. Meer informatie volgt in Entomologische Berichten van april 2009.

Micro-excursie

Dit jaar organiseert Tymo Muus, medebeheerder van de website microlepidoptera.nl, van 20-25 juli 2009 een excursieweek gericht op micro's, in de Meinweg in de omgeving van Roermond. Meer informatie en aanmeldingen bij Tymo Muus.

Excursieplannen 2010

NEV-zomerbijeenkomst

De zomerbijeenkomst van de NEV vindt plaats in het gebied rond Naarden (Naardermeer). De NEV heeft het bestuur van Ter Haar verzocht om als het mogelijk is de Snellen/Ter Haar excursie op enige tijdsafstand te houden, liefst met een verschil van drie weken, zodat leden aan beide excursies kunnen deelnemen.

Buitenlandexcursie Italië

Frans Post licht zijn plannen voor een buitenlandse excursie in Italië toe. Hij kent een prachtig gebied in Zuid-Tirol waar leden van SEL (Europese vlindervereniging) regelmatig inventariseren. Als er bij de Ter Haar-leden animo voor is, kan Frans vergunningen regelen. Het gebied is bezocht door Frans, Johan en Piet in oktober 2008 en deze zijn alle drie zeer enthousiast. De dorpen liggen op zo'n 700-800 m hoogte en de hoogste toppen zijn zo'n 2500 m hoog.

Snellen-Ter Haar excursie

De voorzitter stipt aan dat een goede excursie veel voorbereidingstijd vergt zoals het juiste gebied uitzoeken, het regelen van onderdak voor een groep, vergunningen en eventuele subsidies. Zijn er bepaalde suggesties of wensen voor een bepaald gebied? Is er iemand die een interessant gebied kent en die de organisatie op zich wil nemen? Uit de zaal komt als suggestie Schiermonnikoog waarna het tegenargument dat je er niet met de auto heen mag meteen wordt ontkracht. Staatsbosbeheer voert er het beheer uit en is zeker bereid om met vervoer van apparatuur en lakens te helpen. Rob de Vos zal in eerste instantie vragen naar de mogelijkheden.

Faunistische mededelingen

Marcel Prick

Marcel Prick is al jarenlang in Limburg actief met het waarnemen van nachtvlinders. Hij staat regelmatig met licht en stroop te vlinderen in de Vijlener bossen in Limburg. Hij bespreekt kort een aantal soorten waarbij veranderingen in het voorkomen te zien zijn.

Hij heeft in 2009 een exemplaar van *Drymonia obliterata* (beukentandvlinder) op licht gevangen. Deze in Nederland zeer zeldzame soort is niet vermeld in de nachtvlindergids van Tirion en gebonden aan beuk (*Fagus*) maar is in de Ardennen niet zeldzaam. A. Schreurs ving de vlinder in 1981 en in 1983 op ongeveer 250 m afstand van de huidige vangplaats. Mogelijk is er dus al die jaren een kleine niet opgemerkte populatie blijven bestaan. Hopelijk kan er in 2009 bevestigd worden dat er inderdaad nog steeds een populatie aanwezig is. Op 13 juni 1968 werd deze soort door H. van der Wolf in het Bovenste Bos voor het eerst in Nederland gevangen. *Lithophane semibrunnea* (Haworth) (bruine essenuil) is juist een van de soorten die de laatste jaren weinig meer gezien wordt, hoewel hij eind jaren zeventig en begin jaren tachtig van de vorige eeuw regelmatig in Zuid-Limburg werd gevangen. Vanuit de vergadering komen een paar andere geluiden. Rob de Vos merkt op dat deze soort af en toe bij essen wordt gezien. Ben van As heeft *semibrunnea* een jaar of tien geleden in Vlaardingen gevangen. Frans Post ziet de vlinder niet meer in Brabant, maar Gerrit Tuinstra meldt een waarneming uit het Lauwersmeer-gebied en Ab Goutbeek ving deze soort zelfs in zijn eigen tuin.

Andere *Lithophane*-soorten: *Lithophane socia* (Hufnagel) (geelbruine houtuil): In Nederland een zeldzame soort die af en toe wordt waargenomen. Op advies van Anton Cox is deze vlinder gezocht in een eiken-berkenbiotop in het Vijlenerbosch. De waarnemingsplek was ook bekend bij Bob van Aartsen en in oktober werd er inderdaad een vlinder op smeer in het Holsetter bosch gevangen. In Noord-Frankrijk verschijnt deze soort soms met tientallen exemplaren op smeer. Van *Lithophane ornitopus* (Hufnagel) (lichtgrijze uil) werden in 2008 zeven exx. waargenomen in het Vijlenerbosch en in het Bovenste Bosch. In november 2008 kwam de vlinder in een lichtval in Heerlen terecht. *Lithophane lamda* (Fabricius) (gageluil), een overwinterende soort, werd in het begin van de jaren negentig begin maart in grote aantallen op

smeer aangetroffen in een beekvallei bij de Mechelse Heide (België). Ook bij Vlodrop-Station in het Meinweggebied werd af en toe een vlinder op licht gevangen.

Twee *Conistra* soorten: *C. vaccinii* (Linnaeus) (bosbesuil) en *C. ligula* (Esper) (donkere winteruil). De eerstgenoemde soort is een gewone soort en in 2008 regelmatig en soms in zeer grote aantallen gezien op diverse plekken waaronder Vijlenerbosch, Putberg bij Ubachsberg, Welten en Holsetterbosch. Van de zeer zeldzame *C. ligula* zijn ongeveer 30 exx. waargenomen. Het verschil tussen beide soorten is te constateren door te letten op de vorm van de apex (punt) van de voorvleugel.

Conistra rubiginosa (Scopoli) (zwartvlekwinteruil) is al lang een vrij gewone soort in Zuid-Limburg en die breidt zich duidelijk uit naar andere delen van ons land. Er zijn af en toe 40–50 exx. per avond op smeer waargenomen. Ook *Oligia versicolor* (Borkhausen) (bont halmuiltje) lijkt zich uit te breiden. In het Malensbosch kwamen op één avond twee exx. tegelijk op licht. Marcel heeft de soort nog nooit eerder in Nederland waargenomen.

Panthea coenobita (Esper) (schijn-nonvlinder) is een soort van sparrenbossen (*Picea*) die bekend is uit Drenthe. Deze soort is in 2008 in zowel het Bovenste Bosch als het Vijlenerbosch gezien.

Anticlea derivata (getekende rozenspanner) heeft als voedselplant roos (*Rosa*). In 2008 werd één vlinder op licht gezien. In het verleden zijn bij het zoeken naar rupsen van *Earophila badiata* (rozenspanner) ook 2 rupsen van *A. derivata* gevonden.

Philereme vetulata (sporkehoutspanner) is in Nederland een zeldzame soort die over het hele land lokaal voorkomt, maar is door Marcel nog nooit eerder in zijn omgeving gezien en kwam op 24.vi.2008 in Heerlen in een lichtval. De soort is afhankelijk van sporkehout (*Rhamnus frangula*) en wegedoorn (*Rhamnus catharticus*). Ben van As meldt dat *P. vetulata* in de stadsparken in Vlaardingen voorkomt.

Melanthia procellata (witvlekbosrankspanner), een in Nederland zeer zeldzame soort met de meeste waarnemingen uit het uiterste zuiden van Limburg, verschijnt in 2008 regelmatig op het vanglakken. *Aleucis distinctata* (prunusspanner) is een zeer zeldzame soort, die bijna uitsluitend wordt waargenomen in Limburg en Zeeland. In het Malensbosch werd een vlinder op licht waargenomen. Anton Cox merkt op dat de soort soms gewoon is in het Bovenste Bosch en Frans Post geeft een zoektip: in de bloeitijd van de sleedoorn (*Prunus spinosa*) intensief op de bloemen naar rupsen zoeken levert bijna altijd succes op. Van *Eupithecia insigniata* (fruitboomdwergspanner) is in 2008 één exemplaar in het Malensbosch waargenomen. Rob de Vos vertelt dat de soort vooral in het IJsselgebied wordt gezien en Anton Cox vult aan dat hij rond Groesbeek een enkel exemplaar ziet, vooral in het heggenlandschap. De soort is gewoon in de Ardennen. Een andere *Eupithecia*-soort, *Eupithecia pulchellata* (vingerhoedskruiddwergspanner), is afhankelijk van het fingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*) en komt in het Vijlenerbosch en het Bovenste Bosch vrij algemeen voor. *Ennomos fuscantaria* (essenspanner) wordt weliswaar regelmatig op licht gezien, maar neemt blijkbaar in aantal af, want vroeger was deze vlinder in Limburg heel gewoon. Jaap van Vuure heeft in Zeeland dezelfde ervaring: vroeger regelmatig gezien, nu één tot twee exemplaren per jaar.

Als laatste toont Marcel ons zowel het mannetje als het vrouwtje van *Pungeleria capreolaria*, de dennenbandspanner. De eerste Nederlandse waarneming dateert uit 1978 uit Bleijerheide. Jacques Wolschrijn heeft een exemplaar in Twello gevangen dat zich nu in de collectie in Amsterdam bevindt. Anton Cox heeft de soort in Mook gevangen. Sinds die tijd zijn er ongeveer twintig waarnemingen bekend, vooral uit het Bovenste Bosch en het Vijlenerbosch. In 2009 zijn in het Vijlenerbosch tussen 29.vii – 13.x. 17 exx. waargenomen, met een maximum

van vijf exx. op één avond. Andere waarnemingen in 2008 komen uit Vaals en Schin-op-Geul. In 2007 zit in Heerlen een mannetje in de val. Marcel heeft een vrouwtje bewaard die vervolgens dertig eitjes legde en uit alle eitjes kwam een rupsje. Verschillende soorten spar (*Picea*) en lariks (*Lariks*) werden als voedsel aangeboden, waarbij bleek dat de rupsjes een voorkeur hadden voor lariks, een voedselplant die in de literatuur niet wordt genoemd. De kweek is nog geen echt succes geworden. Eén rups is verpopt en de resterende veertien rupsen gingen in diapauze. Over deze soort is een artikel geschreven dat in het augustusnummer van het *Natuurhistorisch Maandblad* is gepubliceerd.

Rob de Vos

Rob hield een powerpoint presentatie over de Nolinae van Nederland (zie p. 38 in dit nummer).

Dick Groenendijk

Namens de Vlinderstichting bespreekt Dick Groenendijk het idee om een nationale nachtvlindermonitoring te organiseren. Al eerder is er gevraagd om deelnemers aan dit project, en vanuit leden van Ter Haar is er om meer informatie gevraagd. Een uitputtend verhaal is nog niet beschikbaar, want de discussie over de opzet is nog in volle gang. In principe moet het monitoren voldoen aan de volgende criteria:

- Het moet gaan om een langere tijdsduur.
- Er moet sprake zijn van een vaste locatie.
- Er moet duidelijkheid zijn over de afgesproken methode.

Voordelen van een jarenlange monitoring zijn:

- Het winnen van inzicht in nauwkeurige trends.
- Informatie verzamelen over eco-systemen.

Er is een aantal factoren dat afgebakend moet worden:

- Monitoring periode: er wordt gedacht aan een wekelijkse bemanning van de val tussen februari en november.
- Bemanning van de val wordt verzorgd door vrijwilligers.
- Er worden afspraken gemaakt over de weersomstandigheden: hoe te benoemen, wanneer wel/niet de val zetten en bemonsteren.
- Gegevens zullen online moeten worden ingevoerd.
- Vrijwilligers moeten in principe minimaal vijf jaar meedoen; het project zal waarschijnlijk zeker tien jaar duren.
- Draagvlak en gebruik van resultaten moet nog worden vastgelegd.

Er moet rekening gehouden worden met het verschil tussen inventariseren (welke soort zit waar) en monitoren: hoe doen de verschillende vlindersoorten het over een periode en zijn er trends te signaleren die op onderliggende oorzaken wijzen. Op basis van de gegevens van de dagvlindermonitoring zijn beschermings- en beheersregels opgesteld en is er vastgesteld dat 1/3 van de dagvlinders in Nederland het niet goed doet.

Dick geeft een paar voorbeelden van onderzoek. Er zijn gegevens verzameld van het voorkomen van *Euplagia quadripunctaria* en hierover is een artikel gepubliceerd in het *Natuurhistorisch Maandblad*. De trend voor deze soort is dat de populatiegrootte toeneemt. De soort vliegt meestal na 15 juli en komt voor in biotopen met verlaten mergelgroeven. Een tweede voorbeeld is een project in Limburg waar op 22 vaste locaties lichtvallen in tuinen zijn onderzocht. Er zijn van dit onderzoek 3.000 records beschikbaar die aantonen dat ook

zeldzamere soorten in het tuinenbiotoop gezien worden zoals *Panthea coenobita*, *Mythimna l-album* en *Apamea epomidion*, welke laatste met drie exemplaren tegelijk in de val van Guido Verschoor kwam.

Vanuit de zaal wordt de vraag gesteld wie de determinaties van de lichtvallen gaat doen en hoe die worden gecontroleerd. Men is sceptisch over een aantal variabelen: weersomstandigheden heeft niemand in de hand en zijn per regio zeer verschillend. Geïnteresseerden kunnen met Dick Groenendijk contact opnemen: Dick.Groenendijk@vlinderstichting.nl

Trees Kaizer

Trees Kaizer vertoont een vlinder onder de camera en wil graag een determinatiebevestiging. De spanner die getoond wordt is gevangen op de Wiedijk in Osdorp/Amsterdam. Is het nu een *Xanthorhoe ferrugata* of een *X. spacidearia*? Het wordt een *X. ferrugata*.

L. Groothedde

De heer Groothedde toont ons een knipsel uit het Reformatorisch Dagblad waarin de vangst van *Drymonia obliterata* door Marcel Prick wordt beschreven. Vanuit de zaal wordt gemeld dat er ook een berichtje in het landelijke treinblad Metro is verschenen. Het is opvallend dat de media tegenwoordig dit soort berichten publiceren. Marcel heeft zelf eerder vandaag de vlinder getoond. Op 23.xii.2008 en op 23.ii.2009 heeft de heer Groothedde binnenshuis al een *Pieris rapae* gevangen. Deze vlinders hebben daar vermoedelijk overwinterd en zijn al heel vroeg uit de pop gekomen.

Maarten Eysker

Maarten Eysker is sinds kort bezig met nachtvlinders en heeft tussen 9.vi – 6.xii. 2008 in zijn achtertuin in Utrecht 23 keer met een lichtval van het koffertype-model van Vermandel en een 125 W-HPL lamp vlinders gelokt. Tuindorp is een typische wijk uit de jaren dertig van de vorige eeuw, gelegen in het noordoosten van Utrecht en door de spoorweg naar Hilversum en Amersfoort gescheiden van Overvecht. De coördinaten van de tuin zijn 137.0-457.8.

De eerste kennismaking met de beeldschone bestjes is zeer goed bevallen. De betrekkelijk geringe aantallen per soort en individuen per sessie zijn voor een absolute beginner als Maarten een voordeel om ontspannen het vak te leren.

In totaal heeft hij 75 soorten macro-nachtvlinders waargenomen: 42 noctuiden, 28 geometriden, twee notodontiden, één drepanide, één thaumetopoeide en één arctiide. Maarten vertelt dat hij zich ruim een half jaar geleden nog niet bewust was van het bestaan van zoiets als eenstaarten en tandvlinders. Het grootste deel van de gevangen soorten waren volgens Waring & Townsend heel gewoon of gewoon. Van de 31 heel gewone soorten werden er bijvoorbeeld 23 gezien. De tien soorten met de grootste aantallen zijn: *Idaea aversata* (Linnaeus) (68), *Noctua pronuba* (Linnaeus) (65), *Peribatodes rhomboidaria* (Denis & Schiffermüller) (51), *Noctua comes* Hübner (46), *Gymnoscelis rufifasciata* (Haworth) (33), *Idaea seriata* (Schrank) (32), *Xanthorhoe fluctuata* (Linnaeus) (29), *Agrotis exclamationis* (Linnaeus) (16), *Noctua janthe* (Borkhausen) (14) en *Idaea rusticata* (Denis & Schiffermüller) (14). Van deze lijst wordt *I. rusticata* aangegeven als zeldzaam en vooral voorkomend op de zandgronden van Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant en in de kuststreken. In de wijk Tuindorp is kennelijk een redelijke populatie ondanks dat de Utrechtse heuvelrug hemelsbreed ca vier km ver is. Mogelijk dient de spoordijk als verbindingsroute. Twee andere zeldzame soorten, *Hecatera dysodea*

(Denis & Schiffermüller) en *Conistra rubiginosa* (Scopoli) werden elk éénmaal gezien. Beide soorten lijken zich de laatste jaren sterk uit te breiden.

Klaas Kaag

Klaas meldt vlinderwaarnemingen uit Noord-Holland. Op Luilaknacht is er ten zuiden van Den Helder bij Julianadorp met drie personen met licht gewerkt. Het is geen supernacht en tussen de 43 soorten nachtvlinders zitten een paar leuke soorten zoals *Leucoma salicis* (Linnaeus) en *Craniophora ligustri* (Denis & Schiffermüller).

Later in het jaar tijdens de European Moth Nights in juli worden bij Den Helder 13 soorten gezien. Bij het Robbenoordbos komen 34 soorten op het laken waaronder *Tetheella fluctuosa* (Hübner), *Eupithecia icterata* (De Villers) en *E. innotata* (Hufnagel).

Tijdens de Nationale Nachtvindernacht werden 30 verschillende soorten genoteerd voor Den Helder en 17 soorten voor Robbenoordbos, waaronder een afgevlagen *Lycophotia porphyrea* (Denis & Schiffermüller). In het voorjaar van 2008 zijn een aantal niet algemene en dus heel leuke soorten gezien. Zo is in het Grafelijkheidsduin bij Den Helder *Aspitates ochrearia* (Rossi), de gele kustspanner, waargenomen. In twee dagen tijd ging het om twee mannetjes en één vrouwtje. Het zien van *Minucia lunaris* (Denis & Schiffermüller), het grijze weeskind, in de duinen van Schoorl en *Hemaris fuciformis* (Linnaeus) in de duinen bij Den Helder, zijn andere hoogtepunten van 2008. Vier exx. van *Eupithecia pygmaeata* (Hübner) werden in Den Helder fouragerend op klaver (*Trifolium*) gezien. Eénmaal eerder werd in 1997 een exemplaar van *Ennomos autumnaria* (Werneburg) waargenomen, dit jaar wordt een exemplaar in de berm langs een fietspad aangetroffen. Dat we niet altijd een natuurreservaat in hoeven toont de slotwaarneming: in het najaar van 2008 wordt op het terrein van de kinderboerderij *Chloroclysta siterata* (Hufnagel), het fraaie papegaaitje, aangetroffen.

Frans Post

Frans heeft in 2008 met Piet van Son en Johan Schipperen gericht vlinders gelokt met feromonen. Het doel was om de volgende als zeldzaam te boek staande wespvlindersoorten te lokken: (a) *Synanthedon vespiformis* (Linnaeus), waardplant vooral eik (*Quercus*) maar ook andere loofbomen; (b) *Pennisetia hylaeiformis* (Laspeyres), waardplant framboos (*Rubus idaeus*) en (c) *Chamaesphexia tenthrediniformis* (Denis & Schiffermüller), waardplant heksenmelk (*Euphorbia esula*). Dit onderzoek bewijst weer eens dat onze kennis van het voorkomen van nachtvlinders vaak afhankelijk is van de gebruikte methoden van onderzoek.

Ad (a): Het gehouden onderzoek toont aan dat *S. vespiformis* een algemene soort is, mits men in eikenbossen op de zandgronden gaat zoeken.

Ad (b): Het voorkomen van *P. hylaeiformis* is nu in twaalf uurhokken vastgesteld. Het biotoop waarin de vlinders aangetroffen zijn bestaat uit relatief natte bossen met framboos als onderbegroeiing. Op de vliegplaats is de soort beslist niet zeldzaam, binnen één uur werden 50 exemplaren geteld. Dit onderzoek bestaand uit gericht zoeken met vallen en feromonen in de vliegtijd, begin augustus, toont aan dat de soort in de bossen met een rijke onderbegroeiing op de zandgronden in Brabant algemeen voorkomt. Of dit altijd al zo was, is helaas niet bekend, omdat er geen oudere gegevens voorhanden zijn.

Ad (c): *C. tenthrediniformis* is aangetroffen in zeven uurhokken, vooral bij de voedselplant die groeit in rivierbochten in de Biesbosch. Deze soort is in de laatste jaren toegenomen. Frans meldt dat geïnteresseerden feromonen kunnen bestellen bij de Pherobank in Wageningen. Een tweede onderwerp is het fenomeen “Rode Lijsten”. De leden van Ter Haar hebben als meerderheid besloten om niet te werken aan Rode Lijsten. Frans vindt dit onderwerp wel

belangrijk en is al begonnen aan een opzet. Hij hoopt deze opzet volgend jaar te presenteren. Hij wil lijsten creëren die de soorten rangschikken op (a) zeldzaamheid en (b) op trend: voor- en vooral achteruitgang.

Rode lijsten hebben als doel om bij het publiek aandacht te vragen voor vlinders, die lijsten helpen bij het opstellen van beschermingsmaatregelen en ze dragen bij aan het weren van schadelijke ingrepen in bepaalde biotopen. Voor dit project worden medewerkers gezocht. Wie interesse heeft kan met Frans Post contact opnemen.

Jaap Zwier

De sectie Ter Haar heeft als een van haar taken het maken van jaarlijsten en deze taken zijn gedelegeerd aan de jaarlijstenwerkgroep. Namens deze jaarlijstenwerkgroep brengt Jaap Zwier ons op de hoogte van de laatste stand van zaken. In de eerste plaats trekt Jaap persoonlijk het boetekleed aan. In de werkgroep is min of meer een werkverdeling ontstaan en Jaap is degene die er voor zorgt dat alle gegevens uit *Franje* ook netjes meegenomen worden. Maar bij de vorige lijst ging er iets mis, die lijst liep “tot en met 2005”, terwijl Jaap abusievelijk “tot 2005” gelezen heeft. Vandaar dat de gegevens uit *Franje* over het jaar 2005 buiten de boot vielen. Misschien kan deze vergissing nog goedge maakt worden in de komende jaarlijst.

Deze nieuwe jaarlijst loopt van 2006 tot en met 2008 en wordt hopelijk eind van dit jaar gepubliceerd in *Entomologische Berichten*. Als dat lukt, is de inhaalslag voltooid en zijn we helemaal “up to date”. Vanaf volgend jaar kunnen we een jaarlijst produceren die meteen in het volgende kalenderjaar gepubliceerd wordt. De werkgroep hoopt dat dit lukt, maar het welslagen hangt in hoge mate samen met het ontvangen van de waarnemingslijsten van ons allemaal.

Een korte terugblik: er worden jaarlijsten gemaakt van soorten waar op de een of andere manier wat mee aan de hand is, soorten dus waarbij ons iets opvalt. Dit kan zijn het plotseling massaal optreden, het feit dat een soort voor het eerst in ons land gedocumenteerd wordt of het vermoeden van achteruitgang. Op dit moment onderscheidt de werkgroep drie soortengroepen:

1. soorten die overal zeldzaam of zeer lokaal zijn: waarnemingen worden altijd opgenomen;
2. soorten die in bepaalde regio's algemeen zijn maar buiten het bekende areaal niet: waarnemingen van buiten het bekende areaal worden opgenomen in de jaarlijsten.
3. landelijk interessante waarnemingen: deze worden opgenomen als er ruimte voor is.

Jaarlijsten werden oorspronkelijk opgesteld door Rob de Vos en later aangevuld. Dit jaar is Willem Ellis gevraagd om aan te geven in hoeveel uurhokken soorten voorkomen. Dat geeft de mogelijkheid om een grens te leggen. Het lijkt erop dat we nu de grens van categorie I leggen bij het voorkomen in 15 uurhokken. Sommige soorten verdwijnen van de lijst omdat de soort langzamerhand overal in het land wordt waargenomen. Dit geldt voor *Costaconvexa polygrammata*. Mocht dit dier na verloop van tijd weer veel minder gezien worden, dan verschijnt hij vanzelf weer op de lijst. Dit geldt ook voor *Euphya unangulata*. In de huidige jaarlijst worden ook de trekvlinders opgenomen en de adventieven. Bij adventieven gaat het om die toevallige gasten die via import van planten in ons land aankomen.

Jaap eindigt met een nadrukkelijke oproep: Jaarlijsten kunnen alleen opgesteld worden als er gegevens binnenkomen. Mochten er nog 2008 gegevens zijn die niet naar Rob de Vos of Willem Ellis gestuurd zijn, stuur die dan a.u.b. zo snel mogelijk door.

Rob de Vos

Rob sluit de middag af met een filmimpressie van de laatste excursie naar Papua Indonesia. De enorme variatie aan vormen en kleuren van de insectenwereld ontkomt diverse oh's en ah's. Het enthousiasme van de studenten is heel aanstekelijk. Het werd een prachtige presentatie van veldwerk, research en kennisoverdracht.

De Nolinae (Nolidae) van Nederland

Rob de Vos

Momenteel zijn er zeven soorten Nolinae in Nederland gevonden: *Meganola togatulis*, *M. strigula*, *M. albula*, *Nola cucullatella*, *N. confusalis*, *N. aerugula* en *N. holsatica* (zie de foto's op p. 41-43 in dit nummer).

Die laatste soort, *Nola holsatica*, is recentelijk bewezen een echte soort te zijn, ondermeer door Michael Fibiger en het is niet, zoals voorheen wel werd aangenomen, een vorm van *N. aerugula*. B. J. Lempke hield overigens altijd vol dat *N. holsatica* een echte soort was en heeft dus gelijk gekregen. *Meganola strigula* lijkt wat vaker te worden gevonden en kan verward worden met de veel gewonere *Nola confusalis*. Hoogste tijd dus om deze zeven soorten eens op een rijtje te zetten voor een betere herkenning en om aandacht op deze kleine vlinders te vestigen.

Meganola togatulis (Hübner) – Zwartlijnvisstaartje

Deze soort is al geruime tijd niet meer in ons land gezien. De laatste oude vangst stamt uit 1927 en daarna werd de soort nog in 1978 en 1979 in Liessel, de Lieropse Heide en de Deurnse Peel (NB) waargenomen. De rups leeft op eik (*Quercus*).

De relatief grote vlinder is gemakkelijk herkenbaar aan de sterk zigzaggende binnenste dwarslijn en de opvallende zwarte gebogen middenlijn. De buitenste dwarslijn is ook opvallend getand, maar op dezelfde wijze als bij *Meganola strigula*.

Meganola strigula (Denis & Schiffermüller) – Donker visstaartje

Zoals gezegd lijkt het erop dat deze donkere soort wat vaker wordt gezien de laatste tijd. Het kaartje op Vlindernet toont nog niet de allerlaatste vondsten. De rups leeft voornamelijk op eik (*Quercus*), soms op beuk (*Fagus*) en andere loofbomen.

Verwarring met *Nola confusalis* is mogelijk, maar er zijn enkele belangrijke verschillen: de achtervleugels zijn erg donker terwijl ze bij *N. confusalis* licht gekleurd zijn; de binnenste dwarslijn is bij *N. strigula* "S"-vormig, bij *N. confusalis* sterk gebogen in een punt; de buitenste dwarslijn van *N. strigula* is sterk getand (zoals bij *N. togatulis*), maar bij *N. confusalis* egaal "S"-vormig. Beide soorten hebben een duidelijke middenstip op de achtervleugels, wat ze onderscheidt van de andere vijf soorten.

Meganola albula (Denis & Schiffermüller) – Groot visstaartje

Een vrij gewone soort in heel Nederland, maar vooral op zandgronden. De rups leeft op braam (*Rubus* sp.), framboos (*Rubus idaeus*), bosaardbei (*Fragaria vesca*) en bosbes (*Vaccinium* sp.). De soort is vrij groot en gemakkelijk herkenbaar aan de donkere zigzag middenlijn in een normaal gesproken bruin middenveld en vooral de sneeuw witte vrij brede laatste dwarslijn. Het is een variabele soort, maar meestal is de witte dwarslijn en de donkere zigzaglijn nog altijd goed te zien.

Nola cucullatella (Linnaeus) – Klein visstaartje

Vroeger was dit één van onze gewoonste visstaartjes, maar de soort is erg achteruitgegaan. Momenteel zijn er maar enkele concentraties in Nederland waar hij nog goed gedijt waaronder in Zuidoost Friesland. De rups is polyfaag op diverse boomsoorten van de Rosaceae, zoals appel (*Malus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*) en meidoorn (*Crataegus*).

De soort is gemakkelijk herkenbaar aan het donkere wortelveld in combinatie met de donkere gebogen lijn. Meestal is er een donkere submarginale band zichtbaar terwijl de rest van de vleugel meestal lood- of lichtgrijs is.

Nola confusalis (Herrich-Schäffer) – Vroeg visstaartje

Een vrij gewone soort die vrijwel overal in Nederland gevonden kan worden, behalve op zandgronden ook in bosrijke gebieden. De rups is zeer polyfaag op diverse boomsoorten: eik (*Quercus*), beuk (*Fagus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*), meidoorn (*Crataegus*), berk (*Betula*), etc. Zoals reeds bij *N. strigula* beschreven is *confusalis* herkenbaar aan de donkere middenstip op de lichte achtervleugels; de voorvleugel heeft een sterk gebogen eerste dwarslijn, de laatste dwarslijn is juist “S”-vormig. De vleugels zijn ook bij donkere exemplaren altijd bonter en contrastrijker dan bij *N. strigula*.

Nola aerugula (Hübner) – Licht visstaartje

Ook deze soort is op zandgronden gewoon. Het is de meest variabele soort van de zeven. De rups leeft op klaversoorten (*Trifolium*), rolklaver (*Lotus*), maar ook berk (*Betula*), wilg (*Salix*), populier (*Populus*), etc.

Opvallend zijn de drie donkere schubbenpuistjes die vrijwel altijd, en in elke kleurvorm, aanwezig zijn. De laatste dwarslijn loopt grillig bijna loodrecht naar beneden. De grondkleur varieert van vrijwel geheel wit (op wat donkere vegen en velden na) welke de gewone vorm is in de duinen, tot zeer donker en contrastrijk (f. *contrarialis*). Die laatste vorm kan verward worden met donkere vormen van *N. holsatica*. *Nola aerugula* heeft echter nooit een donkere band lopen op de achtervleugels en *N. holsatica* heeft die juist altijd.

Nola holsatica (Sauber)

Een zeldzame soort in Nederland. De meeste vindplaatsen bevinden zich in het midden van het land en in Noord-Brabant. De rups is bekend van stekelbrem (*Genista anglica*) en kruipbrem (*G. pilosa*), maar vermoedelijk komt de rups op meer bremsoorten voor en wellicht ook nog op andere planten. Zoals gezegd lijkt *N. holsatica* sterk op contrastrijke *N. aerugula*-exemplaren maar de soort mist duidelijke schubbenpuistjes en heeft een opvallende donkere band in het midden van de lichte achtervleugels. Zowel de eerste als de laatste dwarslijn zijn opvallend donker afgezet en vaak de enige duidelijke dwarslijnen van de hele vleugel.

Let met name op de soorten *Meganola togatalis* (onwaarschijnlijk), *M. strigula* (goed mogelijk) en *Nola holsatica* (zeldzaam), en geef de waarnemingen a.u.b. door aan de Werkgroep Vlinderfaunistiek. Uw gegevens worden dankbaar gebruikt voor analyses en overzichten, zoals bijvoorbeeld deze powerpoint.

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 4 april 2009 te Schoonrewoerd

Marja van der Straten

Aanwezig: Jan Asselbergs, Willem Ellis, Cees Gielis, Ab Goutbeek, L. Groothedde, Henk ten Holt, Hans Huisman, Klaas Kaag, Sjaak Koster, Ben Kruijssen, Joop Kuchlein, Charles Naves, Jurate de Prins, Willy de Prins, Jan Scheffers, Marja van der Straten, Jaap van Vuure, Hugo van der Wolf, Kees Zwakhals, Jaap Zwier.

Afmeldingen: Kees van de Berg, Maurice Jansen, Tymo Muus, Erik van Nieukerken, Arnold Schreurs, Gerrit Tuinstra, Piet Zumkehr.

Huishoudelijk deel

Opening

Cees heet iedereen welkom op de nieuwe locatie en bedankt Natuur- & Vogelwacht Vijfheerenlanden voor het gastheerschap. Cees attendeert de aanwezigen op de aardige streekproducten die in dit centrum te koop zijn. Frans Groenen is afwezig.

Verslag vorige bijeenkomst

Er waren geen opmerkingen.

Bestuursmededelingen

Mededelingen naar aanleiding van het Besturenberaad NEV februari 2009

1. Op de NEV-website zullen de links naar de afdelingen en secties worden verbeterd.
2. Het NEV-bestuur roept op tot een actiever contact tussen de afdelingen en secties. Leden gaan wel naar bijeenkomsten van secties, maar nooit naar die van afdelings-bijeenkomsten en vice versa. De sectie Thijssen (entomologie in natuurbeheer) zoekt bijvoorbeeld naar aanspreek-punten binnen de andere secties. Cees Gielis heeft voorgesteld dat Thijssen dan een lijst geeft met wat voor soort aanspreekpunt ze dan zoeken.
3. NEV-bestuur geeft nogmaals aan dat de leden van Snellen en Ter Haar vrijwel niet deelnemen aan de NEV-zomerexcursie. Door Snellen en Ter Haar is aangegeven dat dit vooral te maken heeft met 'botsende' tijden, omdat vlindersaars vooral 's nachts actief zijn en anderen juist overdag.
4. Binnen de NEV wordt ledenwerving de komende tijd als speerpunt genomen. Aan de secties wordt gevraagd hier ook aandacht aan te besteden en nieuwe sectieleiden met nadruk te verzoeken ook NEV-lid te worden. Alleen met voldoende leden kan de NEV maatschappelijke invloed blijven uitoefenen.

Bestuurslid gezocht

Cees geeft aan dat hij enige tijd geleden als interim voorzitter is ingestapt. Graag zou hij het stokje overdragen aan een nieuw bestuurslid. Dus een dringende oproep aan belangstellenden voor de functie van voorzitter of secretaris.

Nederlandse namen voor microlepidoptera

Hoewel de sectie ambigue staat tegenover de introductie van Nederlandse namen voor microlepidoptera, blijkt dat dergelijke namen nodig zijn om insecten maatschappelijk op de

kaart te zetten; deze zijn beter hanteerbaar voor niet-entomologen. Dit speelt bijvoorbeeld bij het kunnen verkrijgen van vergunningen en subsidies. Maar ook vanuit ‘politieke’ overwegingen zijn Nederlandse namen een pré. Zo heeft men bijvoorbeeld besloten om ten behoeve van de presentatie van de Atlas voor de Nederlandse Zweefvliegen alle Nederlandse soorten een Nederlandse naam te geven. Het is een onontkoombare beweging. Door enkele leden van Snellen wordt daarom de laatste maanden gewerkt aan een Nederlandse namenlijst voor de Microlepidoptera. Hans Huisman vertelt over de voortgang: er zijn ca. 2000 namen nodig. Voor de Pyraliden en Coleophoriden zijn nog geen namen. Het is een lastige klus en er is soms veel discussie tussen de betrokkenen. Door een naam aan de gekozen systematiek te laten voldoen ontstaan soms erg ‘krampachtige’ namen. Er is al veel werk verzet, maar Hans hoopt dat er nog meer mensen willen meedenken, met name degene die zijn gespecialiseerd in een bepaalde groep. Momenteel zijn actief betrokken Erik van Niekerken, Sjaak Koster, Tymo Muus, Hans Huisman, Kees Gielis, Jaap Zwier (voor literatuuronderzoek) en Maurice Jansen (*Scrobipalpa*'s).

Meganola albula
Foto: R. de Vos

Meganola strigula
Foto: R. de Vos

Meganola togatulis
Foto: R. de Vos

Nola aerugula
Foto: R. de Vos

Nola confusalis
Foto: R. de Vos

Nola cuculatella
Foto: R. de Vos

Nola holsatica
Foto: R. de Vos

Tuta absoluta mannelijk genitaal
Foto: Marja van der Straten © PD
Wageningen

Tuta absoluta

Foto: © Pherobank, Wageningen

Tuta absoluta

Foto: Marja van der Straten © PD
Wageningen

Tuta absoluta

Foto: Marja van der Straten © PD
Wageningen

Uit de groep komen de volgende suggesties:

- Betrek Willy de Prins erin en maak een gezamenlijke Belgisch-Nederlandse lijst.
- Vermeld in de lijst ook de geldende wetenschappelijke naam. Opgemerkt wordt echter dat daar regelmatig wijzigingen in plaatsvinden en daarom kunnen beter ook synoniemen opgenomen worden. Charles Naves merkt op dat dat dan meteen een voordeel is van Nederlandse namen: deze hoeven niet gewijzigd ten gevolge van voortschrijdend taxonomisch inzicht.
- Gebruik Nederlandse namen niet voor wetenschappelijke doeleinden maar alleen ten behoeve van terreinbeheerders en publiek. Voor niet-populaire artikelen wel altijd de wetenschappelijke naam blijven gebruiken, eventueel naast de Nederlandse naam.
- Formaliseer de regels om stabiliteit te verkrijgen waardoor de lijst ook een officiële status krijgt. De lijst mag bovendien niet door één persoon op eigen initiatief gewijzigd worden.
- Namen moeten kort zijn en gebruik van geografische aanduidingen in een naam moet worden vermeden.

Rondvraag

Kees Zwakhals toont een onbekende soort die hij in de zomer 2008 heeft gevangen. Jan Asselberg ziet gelijkenis met een *Udea*-soort uit het Europese hooggebergte, maar niemand kan met zekerheid de soort benoemen.

Faunistische mededelingen

Ben Kruijssen

Heeft in 2007 in Santpoort Noord, in de met oud eikenbos begroeide strandwal achter zijn tuin, een aantal bijzondere soorten gevonden: *Epinotia abbreviana* (Fabricius), *Neosphaleroptera nubilana* (Hübner) en *Endothenia nigricostana* (Haworth) zijn nieuw voor uurhok 100-490 (determinatie door Hans Huisman). Met name *E. nigricostana* is zeer zeldzaam voor Nederland. Verder meldt Ben dat hij samen met Piet Zumkehr werkt aan een rapport over de relatie tussen dag-/nachtvlinders en plantengemeenschappen.

Joop Kuchlein

Joop meldt dat de website van Tinea met betrekking tot Nederlandse microlepidoptera eind november 2008 online is gegaan. De vorige website, die sinds 2006 in de lucht is geweest, is op 1 maart j.l. opgeheven. Het leeuwendeel van de nu voltooide fase bij de realisatie van de nieuwe site bestaat uit determineertabellen voor de circa 1400 in Nederland aangetroffen soorten Kleine vlinders. Verder is er zowel een Nederlandstalige als een Engelstalige familietabel die vergezeld gaan van kleurenfoto's en zwart-wit illustraties. Omdat zoiets nog niet bestond en het ontbreken ervan de studie van de micro's ernstig belemmerde, is bij de opbouw van de nieuwe site hiermee begonnen. De determineertabellen zijn het resultaat van tientallen jaren voorbereiding. De bijna 2000 foto's zijn door meerdere fotografen gemaakt in de periode van december 2005 tot en met oktober 2008. Het betreft collectie-exemplaren. Dit alles is mogelijk gemaakt door steun van het VSB fonds en het Prins Bernard Cultuurfonds. Joop nodigt de aanwezigen uit eens een kijkje te nemen op www.kleinevlinders.nl en vraagt om eventuele fouten te melden bij Tinea, met name ook als er vergissingen bij de foto's blijken. Ook hoort Tinea graag over onze ervaringen met de

determinatietabellen: als er lastige punten in zitten, meldt dit dan s.v.p., zodat het misschien verbeterd kan worden.

Hoewel er al veel werk is verzet en van 93% van de soorten nu al foto's zijn afgebeeld, staat voor aanstaande herfst en winter een verdere voltooiing van de site op het programma. In de loop van deze zomer zal een verklarende lijst van technische termen worden samengesteld (een glossary) in de hoop daarmee de toegankelijkheid van de determineertabellen te vergroten. Verdere aanvulling betreft voornamelijk 'soortinformatie', zoals op ons gegevensbestand gebaseerde vlucht- en vreetijdschistogrammen en verspreidingskaartjes. De bedoeling is dat dit laatste 3 periodes zal betreffen: 1850 tot 1993, 1993 tot nu, en cumulatief: 1850 tot nu. Voorts zullen commentaren bij de soorten worden gegeven. Tenslotte moeten nog onderschriften met nadere details bij de foto's worden gevoegd en moeten de soorten, waarvan de foto's nog ontbreken, worden gefotografeerd. Ook komen er wellicht nog foto's van rupsen bij. Van zowel de Nederlands- als Engelstalige familietabel wordt een eenvoudige papieren uitgave uitgebracht.

Joop spreekt de hoop uit, dat met deze website de studie van de micro's in ons land een stapje verder is gekomen. Velen hebben daaraan meegewerkt en staan op onze website vermeld, maar de site vormt eigenlijk een weerspiegeling van het werk van ons allemaal.

Cees Gielis meldt dat hij de website al heeft bekeken en zeer onder de indruk is van de determinatietabellen. Hij complimenteert Tinea en noemt het werk vergelijkbaar met Hering 1932, maar dan beter!

Willem Ellis

Willem verzamelde op 14.ii en 17.ii.2008 mijnen op *Quercus x turneri* in de Oosterbegraafplaats te Amsterdam. De waardplant is een bastaard van de steeneik, *Q. ilex* en de zomereik, *Q. robur*, en heeft van de eerste ouder meegekregen dat hij 's winters zijn blad behoudt. De mijnen, die uiterst talrijk waren, waren weinigzeggende onderzijdige, epidermale blaasmijntjes, en bevatten actief etende eerste-stadium gracillariiden-larven. Half maart waren de mijnen in kweek volledig ontwikkeld en eind maart verschenen de eerst poppen. Ondanks enige discrepanties konden deze met de tabel van Gregor & Patocka (2001) met zekerheid worden gedetermineerd als *Phyllonorycter messaniella* (Zeller). Deze waarneming suggereert dat *P. messaniella* een soort is die niet in diapause gaat, en dus aangewezen is op niet-bladverliezende eikensoorten om te kunnen overwinteren. Inderdaad is dit in Engeland, waar deze soort relatief gewoon is, de enige wijze van overwinteren (Emmet et al., 1985), en dat dwingt haast tot de veronderstelling dat de soort dan elk jaar vanuit de schaarse groeiplaatsen van altijdgroene eiken het omliggende gebied moet koloniseren.

In de genoemde publicatie van Gregor & Patocka is, zij het ietwat terloops, sprake van twee typen cocons: een waar in de cocon alleen aan de zijden frass is geïncorporeerd (door hun aangeduid als eerste generatie), een ander waar de cocon bijna geheel met frass bedekt is ("tweede generatie"). Het Amsterdamse materiaal behoorde duidelijk tot het eerste type. Een ander doet vermoeden dat *P. messaniella* twee overwinterings-strategieën kent, een in altijdgroene eiken in cocons van het eerste type, en een tweede, net als alle andere eikenbewonende *Phyllonorycter*'s, met poppen in winterrust, in afgevallen blad, in een cocon van het tweede type. Daarbij blijft de vraag of in een locale populatie beide strategieën samen voorkomen, of dat populaties de ene, dan we de andere, strategie volgen. Opvallend was nog dat het materiaal zwaar geparasiteerd bleek. De ongewone wijze van overwinteren geeft daartegen duidelijk geen bescherming.

Hans Huisman suggereert om Kees van den Berg te vragen de parasitoiden te laten determineren. Ben Kruijzen vraagt zich af of hier sprake is van twee verschillende overwinteringsstrategieën hetgeen volgens Willem vrij uniek zou zijn. Willem gaat in de zomer nog op andere eiken zoeken. Hans Huisman vraagt zich af of de verspreiding een rol kan spelen; mogelijk treden deze twee overwinteringsvormen alleen op in het westen van het land met relatief milde winters? Joop Kuchlein vult aan dat hij de soort veel heeft gevonden in het Vondelpark; Sjaak Koster kent de soort goed van tamme kastanje.

Literatuur

Emmet AM, Watkinson IA & Wilson MR, 1985. Gracillariidae. In: The moths and butterflies of Great Britain and Ireland (J Heath & AM Emmets, eds) 2: 244-363.

Gregor F & Patocka J, 2001. Die Puppen der mitteleuropäischen Lithocolletinae. - Mitteilungen des internationalen entomologischen Vereins, Supplement 8: 1-186.

Cees Gielis

Cees gaat in op de taxonomische chaos binnen het vedermottengenus *Hellinsia* Tutt. Deze chaos wordt veroorzaakt door de vondst van vele nieuwe soorten uit exotische oorden, als gevolg van het toenemend aantal verzamelaars van deze micro's. Cees verwacht in de toekomst meer dan 500 soorten in dit genus. De soorten zijn morfologisch moeilijk van elkaar te onderscheiden, ook aan de hand van het genitaal. De oplossing ziet Cees door drie verschillende indelingsmethodieken toe te passen en de daaruit voortkomende informatie met elkaar te combineren. De drie methoden betreffen: 1. de kenmerkende soorten groeperen op basis van kleur; 2. indeling op grond van het genitaal, waarbij op basis van de linkervalva 16 hoofdgroepen onderscheiden worden, waarna in combinatie met het uitsteeksel op de sacculus van de rechtervalva een opdeling gemaakt kan worden in ca. 75 subgroepen; 3. moleculaire technieken waarmee door middel van de DNA-sequenties de mannetjes en vrouwtjes bij elkaar gezocht kunnen worden. Groepering van de soorten op basis van het vrouwelijk genitaal leidt tot groepen die niet matchen met de groepering van de mannetjes. Het geheel zegt echter niets over genetische verwantschap.

Ben Kruijzen vraagt of er systematisch gekeken is naar de fylogenetische afstamming en of er dan geen match is met morfologische kenmerken. Cees geeft aan dit dat niet werkt, omdat er dan 'harken' ontstaan met meer dan 100 soorten per poot, waar je dus niets mee kunt. Er is een zeer grote soortendiversiteit op een kleine oppervlakte: op de toppen van de ene bergketen komt de ene soort voor, op de toppen van de volgende bergketen een andere, en in het dal ertussenin nog weer een andere soort.

Op de vraag van Sjaak Koster of mannetjes niet aan het bijbehorende vrouwtje gekoppeld kunnen worden op basis van de asymmetrie van het genitaal is het antwoord ontkennend: dit blijkt een te vage eigenschap te zijn; zo hebben mannetjes veelal een rechte aedeagus terwijl het ostium van de vrouwtjes veelal naar links of rechts afwijkt.

Jaap Zwier en Kees Zwakhals vragen of er ook nog met een ander gen gewerkt kan worden; het COI gen werkt meestal alleen voor specimen jonger dan 5 jaar.

Tot slot meldt Cees dat het tweede deel van de fauna van de Arabische Emiraten over één tot twee maanden in de handel komt. Het is een zeer mooi boek geworden waarin tientallen nieuwe soorten worden beschreven.

Ab Goutbeek

Sjaak Koster en Hans Huisman worden door Ab bedankt voor de correcties op de determinaties. Hij kon weer enkele vondsten tonen die (vrijwel) nieuw zijn voor Overijssel. Op 19.vi.2008 werd in Dalfsen op landgoed "de Leemcule" *Lyonetia prunifoliella* (Hübner) gevangen. Dit betreft de eerste imago uit Salland en de tweede voor Overijssel (Sjaak Koster vond eerder mijnen van de soort in De Lutte). De rups van deze soort leeft als mineerder op sleedoorn (*Prunus spinosa*) en werd eerder al waargenomen bij Hardenberg. Op dezelfde locatie werden op 29.vii.2008 *Caloptilia hemidactytella* (Denis & Schiffermüller) gevangen, een soort van spaanse aak (*Acer campestre*) en *Cydia amplana* (Hübner), waarvan de rups op eikels (*Quercus* sp.) leeft. Tot slot nog een eerste vangst voor Overijssel uit het jaar 2007 van *Neofaculta infermella* (Herrich-Schäffer) die werd gevangen op 25.v.2007 in de dorps tuin van Dalfsen. De rupsen van deze soort leven op bosbes (*Vaccinium*) en berk (*Betula*) die in een bos op 2 km afstand van het dorp groeien.

Jaap van Vuure

Jaap toont acht soorten die in Zeeland zeldzaam zijn of daar in 2008 voor het eerst zijn gevangen.

Phyllonorycter pastorella (Zeller) is sinds de jaren negentig weer in opkomst, nadat deze in de halve eeuw daarvoor nauwelijks werd gezien. In Zeeland zijn enkele jaren geleden ondermeer in Cadzand mijnen gevonden en de indruk bestaat dat er in het hele land vaker mijnen worden gevonden dan de adulten zelf. Het getoonde exemplaar werd op 17.viii.2008 gevangen op licht te Kortgene. Van dit vrouwtje is een genitaalpreparaat gemaakt om het exemplaar met zekerheid te kunnen onderscheiden van andere *Phyllonorycter*-soorten als *P. comparella*, *P. sagitella* en *P. populifoliella*, die eveneens wit met donkere bestuiving zijn.

Diurnea lipsiella (Denis & Schiffermüller) was in tegenstelling tot de vroege en algemene soort *D. fagella* nog niet bekend uit Zeeland. Dit exemplaar werd op 8.viii.2008 op licht gevangen in het duingebied Oranjezon nabij Vrouwenpolder, hetgeen uitzonderlijk vroeg is voor deze soort. De hoofdvliegtijd ligt rond oktober-november en de vroegste waarnemingen waren tot nu toe eind augustus.

Monochroa hornigi (Staudinger) is een niet zo algemene soort die in ons land voor het eerst in 1952 werd gesignaleerd maar die wel van steeds meer vindplaatsen bekend wordt. In Zeeland werd in Kortgene op 3.vii.2008 een vrouwtje op licht gevangen en daar werd een genitaalpreparaat van gemaakt. De rups leeft op duizenknoop (*Persicaria*).

Op 19.vi.2008 werd te Clinge in Zeeuws-Vlaanderen op licht een exemplaar van *Hypatopa binotella* (Thunberg) gevangen. Deze soort verwacht je niet direct in Zeeland omdat de rupsen leven op de gevallen naalden van den (*Pinus*). In de buurt van de vangplaats zijn echter naaldbossen aanwezig.

Op dezelfde locatie werd op 24.v.2008 *Ancylis mitterbacheriana* (Denis & Schiffermüller) gevangen op licht. Deze soort is gebonden aan eik (*Quercus*) en beuk (*Fagus*) en is in Zeeland maar van enkele plaatsen bekend waaronder de duinen van Walcheren. *Ancylis obtusana* (Haworth), die sterk op de vorige soort lijkt, werd op 24.v.2008 gevangen te Zuidzande in Zeeuws-Vlaanderen en dat is de eerste melding voor Zeeland. De rupsen leven op vuilboom (*Frangula alnus*) en wegedoorn (*Rhamnus catharticus*). *Ancylis*-soorten hebben op de voorvleugel een kenmerkende vlek met een rechte zijde maar bij *A. obtusana* heeft deze vlek echter een dwarse kant.

Een verrassende vangst uit dit jaar was *Mompha jurassicella* (Frey). Op 13.ii.2009 werd binnenshuis een overwinterend exemplaar gevangen te Dishoek bij Vlissingen. Ook van dit vrouwtje werd een genitaalpreparaat gemaakt. Na de eerste vangst in Kortgene in 2006 en de tweede te Leiden tijdens de inventarisatie rond *Naturalis* in het kader van het 331/3-jarig bestaan van EIS, betekent dit de derde vondst voor Nederland.

Tot slot nog een kwestie die Jaap intrigeert: de verspreiding van *Argyresthia reticulata* Staudinger, die hij in 1984 als nieuw voor Nederland ving te Kortgene. Er is daar al zo'n dertig jaar een stabiele populatie op een specifiek bosje *Juniperus thunifera*. Destijds was het een vreemde vondst omdat de soort toen in Europa alleen bekend was uit de Franse Alpen en buiten Europa uit het Atlas-gebergte in Noord-Afrika. Nadien werd de soort ook adventief gemeld uit Engeland. Volgens de website *Microlepidoptera.nl* zou de soort echter van meer plaatsen verspreid over Nederland bekend zijn. Jaap kent van de afgelopen 25 jaar echter geen publikaties waarin deze vindplaatsen gemeld worden: hij weet alleen van oud collectiemateriaal uit Hilversum waarin Joop Kuchlein de soort zou hebben gevonden. Zijn vermoeden dat het verspreidingskaartje van deze soort niet betrouwbaar is, wordt door de vergadering onderschreven.

Charles Naves

Op 27.v.2007 werd te Drempt voor het eerst *Luquetia lobella* (Denis & Schiffermüller) gevangen, een niet zo gewone soort die gebonden is aan sleedoorn (*Prunus spinosa*). Deze vondst werd gevolgd door vondsten van exemplaren in 2008 op 19.vi en 21.vi. Op 27.v.2008 werd een exemplaar gevangen in Hoog-Keppel en Jaap Zwier ving de soort al eens in 1999 te IJzerveerde. Op 13.vii.2007 werd voor het eerst *Elachista* (syn. *Cosmiotes*) *exactella* (Herrich-Schäffer) gevangen te Hoog-Keppel, hetgeen landelijk gezien geen gewone soort is. De soort heeft als voedselplant bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*) en de meeste waarnemingen komen van de Hoge Veluwe.

Sorhagenia janiszewskae Riedl is gemeld als nieuwe soort voor Nederland met vindplaatsen in Noord- en Zuid-Holland, Gelderland, Utrecht en Limburg (Huisman & Koster, 1999). Na de melding van Denekamp en Losser in Overijssel (Huisman et al., 2004) is de soort niet meer opnieuw gemeld. Charles ving de soort, waarvan vuilboom (*Frangula alnus*) de voedselplant is, te Drempt op 16.vii.2006 en dat is nieuw voor de Achterhoek.

Monochroa conspersella (Herrich-Schäffer) is een soort met voorkeur voor vochtige terreinen waar de voedselplant grote wederik (*Lysimachia vulgaris*) voorkomt. De soort is ondertussen van heel wat plaatsen bekend (Huisman et al., 2004) en Drempt kan als vindplaats toegevoegd worden na de vangst van een exemplaar op 29.vi.2004.

Ook *Monochroa hornigi* (Staudinger) wordt op steeds meer plaatsen waargenomen (Huisman et al., 2004). Charles ving de soort voor het eerst op 9.vii.2005 te Hoog-Keppel, op 1.ix.2005 te Drempt en op 31.viii.2006 en 9.ix.2008 nogmaals een exemplaar te Drempt. De rupsen leven in stengels van gewoon varkensgras (*Polygonum aviculare*).

Op 7.vi.2007 werd voor de eerste maal te Drempt *Carpatolechia* (syn. *Teleiodes*) *fugitivella* (Zeller) gevangen, welke een algemene soort is. De soort, die leeft op iep (*Ulmus*), werd ook tijdens de Achterhoek-excursie van 2001 te Braamt gevonden. Hugo van der Wolf adviseert overigens om een genitaalpreparaat van dit exemplaar te maken, omdat deze makkelijk met een andere soort verward kan worden.

Scrobipalpa costella (Humphreys & Westwood) is een soort die voornamelijk aan de kust voorkomt, maar af en toe ook landinwaarts wordt waargenomen. Op 22.x.2006 werd het

eerste exemplaar voor Drempt gevangen, gevolgd door exemplaren op 22.viii.2007, 7.x.2008 en 2.xi.2008. Dit lijkt erop te duiden dat de soort zich hier weet te handhaven. Dit betreft waarschijnlijk de eerste vondsten van de soort in Gelderland. De soort leeft op bitterzoet (*Solanum dulcamara*). Ook *Cochylis atricapitana* (Stephens) die gebonden is aan jakobs-kruiskruid (*Jacobaea vulgaris*) is een soort van de kuststrook die af en toe landinwaarts wordt gevonden. Op 8.iv.2008 werd de soort in Drempt gevangen.

Endothenia ustulana (Haworth) werd op 5.viii.2007 te Drempt gevangen. Het is een soort waarvan nog weinig eerdere vondsten waren. Na determinatie door Joop Kuchlein blijkt dit een nieuwe soort voor Gelderland. De voedselplant is kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*) die algemeen is in de regio Drempt.

De mooie soort *Olethreutes siderana* (Treitschke), die het theeboompje (*Spiraea salicifolia*) als voedselplant heeft, werd voor het eerst in Drempt gevangen op 2.vi.2007. De soort lijkt redelijk algemeen in de Achterhoek.

Op 14.v.2008 ving Charles de voor die streek ongebruikelijke soort *Ancylis uncella* (Denis & Schiffermüller), die als voornaamste biotoop heidegebieden heeft, zoals de Veluwezoom en de Gorsselse heide.

In de collectie van Jan Elfrink werden twee vedermotten gevonden, gevangen op 13.vii.1978 te Idink, een boscomplex tussen Silvolde en Sinderen. Deze motten werden door Cees Gielis gedetermineerd als *Capperia brittaniodactylus* (Gregson), waarvan tot dan toe verondersteld werd dat de eerste vondsten uit 1980 dateerden (persoonlijke mededeling Joop Kuchlein). De voedselplant is valse salie (*Teucrium scorodonia*), waarop de motten soms in grotere aantallen zijn te vinden.

Op 21.vi.2005 werd in Drempt *Ephestia parasitella* (Staudinger) gevangen en deze is nieuw voor de Achterhoek. De rupsen leven van dood plantaardig materiaal. Jan Asselbergs meldt dat de soort nu *E. unicorolella* Staudinger heet.

Literatuur

Huisman KJ & Koster JC, 1999. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in het jaar 1996 (Lepidoptera). Entomologische Berichten 59: 77-95.

Huisman KJ, Koster JC, van Nieuwerkerken EJ & Ulenberg SA, 2004. Microlepidoptera in Nederland in 2001-2002. Entomologische Berichten 64: 170-187.

Hans Huisman

Hans Huisman merkt op dat 2008 voor de meeste soorten ongetwijfeld een slecht jaar was, maar nu hij een overzicht heeft van de vangsten en de meeste determinaties zijn afgerond blijken er toch opvallend veel bijzondere dingen bij te zijn.

Als eerste laat hij *Monopis imella* (Hübner) zien, gevangen op licht in Wezep op 31.v. en 31.viii.2008. De soort is in 1980 voor het eerst in Nederland gevonden in Cadzand door Joop Kuchlein. In 1997 ving Louis van Deventer een exemplaar in Drunen. Het zijn dieren met vrij smalle vleugels. De voorvleugels zijn donker en iets glanzend met een heel fijne okergeelachtige lijn langs de costa met zelden een lichte band langs de dorsaalrand waarbij de hyaliene vlek vrij klein is. De vlinder wordt in heel Europa gevangen en is in Engeland erg lokaal voorkomend, maar merkwaardigerwijs veel vaker gevonden dan *M. monachella*. Bovendien komt deze voornamelijk aan de kust voor. De verwante *Monopis crocicapitella* (Clemens), gevonden te Ouddorp, eveneens op 31.viii.2008 kent veel meer vindplaatsen in ons land, was ook al van Ouddorp bekend, maar blijft toch een schaarse soort. Deze is doorgaans bleker dan *M. obviella* (Denis & Schiffermüller) en de band langs de dorsaalrand is minder opvallend en meer okergeel.

Bucculatrix demaryella (Duponchel) is een weinig als imago gevonden soort die op 8.vi.2008 te Wezep op licht werd gevonden.

Caloptilia hemidactylella (Denis & Schiffermüller) is een inmiddels bekende nieuwe soort voor ons land. Een publicatie daarover zou in voorbereiding zijn. Jaap van Vuure heeft al een afgevlagen dier laten zien en herkende de soort aan het genitaal. Het dier van Wezep, dat op 24.vii.2008 op licht werd gevangen is gelukkig wat gaver. Het lijkt goed op de zwartwit-tekening in Medvedev (1990) en wat minder op de afbeelding in Emmet et al. (1985: plaat 10, fig. 26). De vlinder is wat kleiner dan *C. elongella* en *C. betulicola*. De schuine afscheiding tussen "wortelveld" en de costale vlek is wat duidelijker en meer roodbruin. De rups leeft op gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*) en mogelijk op nog andere *Acer*-soorten.

Zelleria hepariella Stainton is gevangen te Wezep op 1.vii.2008 op licht. Het eerste Nederlandse exemplaar werd door Arnold Schreurs in 1988 geklopt uit een essenboompje (*Fraxinus excelsior*) in het Elzetter bosch. Later werd in Zuid-Limburg nog een ander exemplaar gevonden. Het dier uit Wezep is het eerste van elders in het land. De rups leeft op es. Volgens diverse auteurs kan *Zelleria hepariella* verward worden met *Caloptilia*-soorten, maar is daarvan te onderscheiden door de opstaande en wat wolliger kopbehang. Hans had bij zijn exemplaar meer gedacht aan *Prays ruficeps* maar die is gemiddeld groter. De soort moet in uiterlijk wel variabel zijn. Zijn exemplaar lijkt donkerder dan wat beschreven wordt door Koster en Schreurs (1992).

Batia internella (Jäckh) is gevangen in de Elspeeter Struiken te Elspeet op 24.vii.2008. De soort is van heel wat vindplaatsen bekend maar toch zo schaars dat hij nog nooit een exemplaar ervan gevangen heeft.

Caryocolum proxima Haworth werd gevangen te Ouddorp Westhoofd op 28.vii.2008 en is in diverse jaren in Ouddorp gevangen maar tot nu toe zijn er nog geen vindplaatsen van elders bekend.

Aethes flagellana (Duponchel) werd eveneens te Ouddorp Westhoofd gevangen op 31.vii.2008. Voor deze vlinder geldt precies hetzelfde als voor *C. proxima*: nog nooit is die buiten Flakkee en Voorne gevangen. De soort vliegt in open duinterrein met veel kruisdistel (*Eryngium campestre*) en zou toch ook in Zeeland te vinden moeten zijn.

Cymolomia hartigiana (Ratzeburg) is een tamelijk schaarse bladroller die voornamelijk bekend is uit het oosten van ons land.

Tot slot vertelt Hans over de identiteit van *Bactra lacteana* Von Caradja. We kennen in Nederland vier *Bactra*-soorten: *B. robustana* (Christoph), *B. lancealana* (Hübner), *B. furfurana* (Haworth) en *B. lacteana*. De laatste wordt afwisselend als een vorm van *B. furfurana* gezien of als een aparte soort. De laatste tijd lijkt de trend weer naar twee soorten te gaan. Van belang is om de meest typische *B. lancealana*-vorm in gedachten te houden: voorvleugel met een vage lengtestreep vanaf de vouw tot in de punt en op 4/5 een donker, open en omgekeerd driehoekje, terwijl de tekening bij *B. furfurana* meer de indruk van dwarsbanden geeft. Uiterlijk lijkt *B. lacteana* het meest op *B. lancealana*, wat betreft de genitaalstructuur echter meer op *B. furfurana*. Het mogelijke verschil zit in de strook harige doorns langs de onderrand van de cucullus, die bij *B. lacteana* richting sacculus breder en ruiger wordt en bij *B. furfurana* smal blijft. Ook zou de doorgroep op de sacculus bij *B. furfurana* uit 4-6 doorns bestaan en bij *B. lacteana* uit 2-4 doorns.

Deze zomer ving Hans in Ouddorp op het Westhoofd een groepje kleine, smalvleugelige *lancealana*'s. Bij onderzoek bleek een klein deel van de beesten tot *B. lancealana* zelf te behoren en de rest tot de *lacteana-furfurana*-groep. Hij maakte toen nog enkele controle-

preparaten en de (heel voorlopige) indruk is dat de smalvleugelige “*lancealana*-dieren” tot *B. lacteana* horen en de dieren met dwarsbanden tot *B. fufurana*. Maar het ging maar om enkele preparaten en de beoordeling is gauw subjectief. Tot nu toe vond hij *lacteana*'s op Flakkee en in De Wieden. Het lijkt hem goed om dieren van verschillende vindplaatsen te vergelijken en te letten op het verschil en af en toe preparaten te maken. Het meest praktische is om uit te gaan van twee soorten. Samenvoegen kan altijd nog en is gemakkelijker dan het omgekeerde.

Literatuur

Emmet AM, Watkinson IA & Wilson MR, 1985. Gracillariidae. In: The moths and butterflies of Great Britain and Ireland (J Heath & AM Emmets, eds) 2: 244-363.

Medvedev, GS, 1990. Keys to the insects of the European Part of the USSR. 2:1-1092. Brill.

Marja van der Straten (zie de foto's op p. 43-44 in dit nummer)

Marja vertelt over een nieuwe plaag in Nederland: *Tuta absoluta* (Meyrick), de tomatenmineermot, (familie Gelechiidae), die van oorsprong in Zuid- en Midden-Amerika voorkomt.

Op het SEL-congres in 2007 vernam zij bij toeval dat *Tuta absoluta* zich in Spanje had gevestigd. Omdat Nederland in de wintermaanden jaarlijks ca. 50 ton tomaten importeert uit Spanje was er een reële kans dat de soort Nederland zou bereiken en zich zou kunnen vestigen. Nadat monitoring met feromoonvallen in de zomer van 2008 nog geen besmetting in Nederlandse kassen aantoonde, werd in de winter van 2009 eenzelfde monitoring opgezet in verpakkingsstations waar Spaanse tomaten worden verwerkt. Direct bij de eerste controle van de vallen in januari 2009 werd op één van deze bedrijven een exemplaar van *Tuta absoluta* aangetroffen. Voor determinatie werd een genitaalpreparaat gemaakt. In de loop van de maanden januari tot april werden al op zeven locaties vondsten van deze soort gedaan in de feromoonvallen. Duidelijk was daarmee dat de soort inderdaad meelfit met de tomaten uit Spanje en zo Nederland bereikt. Direct na deze eerste vondst op een verpakkingsbedrijf is de monitoring uitgebreid naar bedrijven die tomaten telen maar daar zijn op dit moment nog geen vondsten gedaan.

Tuta absoluta is in Zuid-Amerika een van de belangrijkste plagen op tomaat en kan met een generatieduur van ca. 30 dagen bij hogere temperaturen zo'n tien generaties per jaar voortbrengen. Hoewel de soort in Nederland de winter vermoedelijk niet kan overleven, zal dit in de zomer geen probleem zijn. De soort heeft voorkeur voor tomaat, maar kent vele andere *Solanaceae*-soorten als waardplant waaronder aardappel (*Solanum tuberosum*) en zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*). Op dit moment is de soort buiten Zuid-Amerika verspreid in Spanje, Italië (Corsica, Sicilië), Zuidoost Frankrijk, Marokko en Libië. De rupsen leven als mineerder in het blad, maar ook in de stengel, het kroontje of in de vruchten. Ze maken typische blaasmijnen, waarin het frass in een hoopje bij elkaar ligt. De mijnen kunnen verward worden met die van andere microlepidoptera die kunnen mineren op tomaat, zoals *Scrobipalpa costella* (Humphreys & Westwood) en *Acrolepia autumnitella* Curtis.

De PD onderzoekt momenteel of voor *Tuta absoluta* een quarantainestatus haalbaar en gewenst is. Omdat de soort al binnen de EU aanwezig is en er een grote handelsstroom uit het besmette gebied is, heeft zo'n status grote consequenties. Vestiging in de Nederlandse tomatenteelt heeft grote consequenties voor de biologische bestrijding die gangbaar is in deze teelt. Daarnaast heeft *Tuta absoluta* evenals *Macrolephus* sp., één van zijn biologische bestrijders, de quarantainestatus voor de Verenigde Staten. Vestiging van *Tuta absoluta* in Nederland brengt daarom de tomatenexport naar de VS in gevaar. Kortom, een leuk

‘hoofdpijn’ dossier voor de PD, waarbij we overigens trots zijn dat we de komst vroegtijdig hebben gesignaleerd.

Als tweede onderwerp geeft Marja een update over *Glyphodes perspectalis* (Walker), de buxusmot, waar zij in de herfstbijeenkomst 2008 over heeft verteld (zie Franje 12: 23). Ze toont levende rupsen van de buxusmot, die op 13.iii.2008 zijn gevonden in hun overwinteringscocons in *Buxus* in resp. Veen (gem. Andel) en Geertruidenberg. Binnen enkele dagen na de vondst waren alle vijftien gevonden exemplaren weer actief en ‘in de groei’. Alle dieren hadden deze relatief strenge Hollandse winter overleefd hetgeen doet vermoeden dat deze plaag na in Duitsland ook in Nederland flinke schade zal gaan aanrichten.

Henk ten Holt laat als laatste van de dag een aantal vangsten zien, die hij niet op naam weet te brengen. De getoonde *Phyllonorycter*-soort blijkt *P. dubitella* (Herrich-Schäffer) te zijn. De overige soorten, enkele bladrollers en een forse micro die mogelijk *Paratalanta hyalinalis* (Hübner) betreft, worden door geen van de aanwezigen zo herkend.

Eelke Houkes overleden.

Rob de Vos

Eelke is op 30 maart j.l. overleden. Hij is op 7 juli 1926 in Medemblik geboren, dus hij is 82 jaar geworden. Eelke was geïnteresseerd in alle vlinders, dagvlinders, micro- en macronachtvlinders uit Nederland en daarbuiten. Hij had een grote collectie, waarin ook veel materiaal uit exotische vakanties (Noorwegen, Rhodos, Frankrijk, Spanje, Canarische Eilanden) en kreeg ook veel materiaal van verzamelaars, ondermeer uit Marokko, Israël en Iran. Zijn collectie staat nu in het Zoölogisch Museum van Amsterdam en wordt momenteel ingevoegd. Van Nederland heeft hij vooral veel interessant materiaal uit Amsterdam (uit de goede tijd), Oldenberkoop en vele andere vindplaatsen uit vooral Friesland, Drenthe en Noord-Holland. Het was vooral een verzamelaar. Publiceren deed hij niet, maar hij bezocht wel vaak de sectie Snellen en een enkele maal de sectie Ter Haar. Zijn collectie is al eerder aan het ZMA overgedragen, omdat hij er niet meer in kon werken. In zijn laatste jaren was hij helaas erg ziek.

Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Jaap Zwier

Deze eer viel Charles Naves dit jaar te beurt. De burgemeester van de nieuwe gemeente Bronckhorst reikte hem tijdens de lintjesregen de bijbehorende versierselen uit. Er waren zeven mensen die een onderscheiding kregen en Charles kreeg de hoogste onderscheiding: ridder in de Orde van Oranje Nassau en dat zegt wel iets over de waardering voor zijn werk.

Vrijwel alle “vlinderorganisaties” reageerden positief. Men ondersteunde het initiatief dat de dochter van Charles in alle stilte had genomen en uitgevoerd.

Charles werkt al meer dan veertig jaren bij één en dezelfde baas. Dit feit en het feit dat hij al 46 jaren met de natuur bezig is werden aangevoerd bij de voordracht die gemaakt moest worden voor het verkrijgen van de onderscheiding. Dat 40-jarige dienstverband mocht echter niet meetellen. Men hecht er niet zoveel waarde meer aan als iemand zo lang bij één baas werkt. Dat was vroeger wel zo, maar nu tellen andere zaken meer mee. Als je over een lange reeks van jaren een hobby hebt, waarvan je de resultaten belangeloos ten dienste stelt aan de wetenschap

en als je je dan ook nog druk maakt om tentoonstellingen op te bouwen, onderzoeken te doen voor natuurbeschermingsorganisaties (zijn kennis en zijn verzameling zijn meegenomen bij de kwaliteitstoets van de natuurgebieden bij hem in de buurt), interviews geeft aan journalisten van krant en radio en elk jaar een boekje uitgeeft over je waarnemingen, ja dan tel je mee voor het verkrijgen van een lintje.

In de Graafschapsbode van 14 maart 1969 stond een groot artikel over het “Kleinste, oudste, armste en enige museum van Gendringen, de gemeente waarvan Charles woonplaats Ulft deel van uitmaakt.” Op 17 jarige leeftijd was hij dus al bezig. Niet alleen met vlinders, maar ook met vogels en planten en op die leeftijd begon hij ook met zijn werk in het hotel “De Gouden Leeuw” in Laag-Keppel, waar hij nu gastheer is.

In het begin kwam hij meerdere keren in aanraking met de politie omdat die het verdacht vond dat iemand met een lange hengel met een vlindernet eraan langs de lantaarnpalen liep. Charles kreeg daar genoeg van en schreef een brief aan de burgemeester. Het briefje, waarin toestemming gegeven werd voor het vangen van vlinders, heeft hij nog. Het ziet er beduidend uit omdat hij het steeds in zijn zak had om het, indien nodig, aan de politie te laten zien.

Sinds 1964 legt hij zijn waarnemingen schriftelijk vast. Eerst van de vangsten in zijn geboorteplaats Ulft en later in zijn woonplaats Drempt. Dergelijke langjarige observaties zijn belangrijk om iets te weten te komen over de ontwikkelingen van de vlinderstand in een bepaald gebied. De Werkgroep Vlinderfaunistiek heeft dan ook dankbaar de 67167 waarnemingen van Charles opgenomen in de database Noctua. Zoals zo velen is hij begonnen met de macro's en daarna overgestapt naar de micro's. Dat was in 1985 en op dit moment gaat zijn meeste aandacht uit naar deze kleine vlinders.

Als je zijn verzameling bekijkt dan vallen twee dingen op. Hij heeft al zijn vangsten geordend volgens de “Geannoteerde Naamlijst van de Nederlandse vlinders” van Joop Kuchlein en Rob de Vos. Het tweede dat opvalt is dat alle vlinders zo geordend zijn dat de vlinderlade direct in een tentoonstelling geplaatst kan worden. Hier dus niet alleen wetenschappelijke namen, maar wat meer informatie over de vlinder in deze keurig verzorgde collectie.

In 1990 is Charles begonnen om zijn waarnemingen per jaar samen te vatten in boekwerkjes. Moeiteloos somt hij zijn bijzondere vangsten op: *Callimorpha dominula*, *Arctornis l-nigrum*, *Endromis versicolora*, *Catocala sponsa*, *Gryphia domestica*, *Ecliptopera capitata*, *Thera rupicaprararia*, *Aglia tau*, *Hyles gallii*, *Hyles livornica*, *Agrotis ripae* (“meer een beest van de duinen” licht hij toe), *Cadra figulilella*, *Loxostege sticticalis*, *Duponchelia fovealis*, *Helicoverpa armigera*, *Spoladea recurvalis* (“het tweede exemplaar voor Nederland”) *Plusia putami*, *Micropteryx tunbergella*..... en zo zou hij nog een tijdje door kunnen gaan. Het spreekt dan ook vanzelf dat hij in het begin van zijn activiteiten vooral contact had met de nestor van de vlinderstudie: Barend Lempke. Charles kan ook nog op een andere manier zijn bijzondere vondsten aangeven: voor de Achterhoek heeft hij 125 eerste waarnemingen, voor Gelderland zijn dat er 25 en voor Nederland drie te weten *Epinotia signatana*, *Diploseustis perieresalis* en *Zeiraphera rufimitrana*.

Hij vindt het jammer dat er weinig aanwas is van jonge mensen bij Snellen en Ter Haar en vraagt zich af of deze organisaties niet samen zouden kunnen gaan, omdat er veel dezelfde mensen naar die vergaderingen komen. Jammer vindt hij het ook dat er bij de natuurbeschermingsorganisaties zo weinig kennis zit over de vlinderwereld. Zo haalt hij het voorbeeld aan van de aanwezigheid van een bord in de Millingerwaard met de mededeling: “Pas op voor de eikenprocessierups”, een gebied waar nota bene geen eik groeit. Er is dus nog veel werk aan de winkel.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE SNELLEN

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 10 oktober 2009

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboecop 15, 4145 NN Schoonrewoerd.
Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur	Zaal open.
11.00 uur	Opening
	Notulen vorige vergadering
	Bestuursmededelingen
	Financieel jaarverslag
12.00 uur	Rondvraag
12.30 uur	Lunchpauze
13.30 uur	Faunistische mededelingen
16.00 uur	Sluiting

De secretaris stelt het op prijs om tijdens de faunistische mededeling alvast een schriftelijke samenvatting te hebben ten behoeve van het verslag.

Tijdens de middagpauze zal Eddy Vermandel entomologische instrumenten en hulpmiddelen ter verkoop tonen. Tevoren kunt u inlichtingen krijgen en/of bestellingen plaatsen.

Tel: 0114-370378; e-mail: info@vermandel.com

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen. Er worden echter **geen broodjes** aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A27 vanuit Breda: neem afslag Lexmond. Na 200 meter op rotonde rechts naar Hei- en Boecop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boecop. Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, na 4500 meter, de afslag Zijderveld/ Leerdam. Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boecop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/ Leerdam. Hierna zie boven.

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Neem buslijn 85 tussen station Leerdam en Utrecht v.v., stap uit bij de halte op de kruising naar Hei- en Boecop en bel de Schaapskooi, tel: 0345 641 201. Vertrek Utrecht-Jaarbeursplein: 01 en 31 min. over het hele uur en vertrek Leerdam-station: 25 en 55 minuten over het hele uur.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE TER HAAR

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 7 november 2009

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd.
Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur	Zaal open
11.00 uur	Opening door de voorzitter Goedkeuring notulen vorige vergadering. Mededelingen van het bestuur.
12.25 uur	Rondvraag
ca 12.30 uur	Pauze
14.00 uur	Faunistische mededelingen
16.00	Sluiting

Het bestuur is op zoek naar nieuwe bestuursleden en roept belangstellenden op om zich te melden. De secretaris ziet graag de faunistische mededelingen vergezeld van een schriftelijke samen-vatting ten behoeve van het verslag zodat die tijdens het notuleren gebruikt kan worden.

Eddy Vermandel zal **niet** aanwezig zijn met zijn entomologische attributen en literatuur. U kunt wel gedurende een week na afloop van de bijeenkomst bestellingen plaatsen die dan portovrij zullen worden toegezonden. Tel: 0114 379 378, e-mail: info@vermandel.com.

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen. Er worden echter **geen broodjes** aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A2/A27 vanuit richting Utrecht: Neem de A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, na 4500 meter, de afslag Zijderveld/ Leerdam. Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boeicop/Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf de A2 vanuit richting 'sHertogenbosch: Na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/ Leerdam. Hierna zie boven.

Vanaf de A27 vanuit richting Breda: Neem afslag Lexmond, ga aan het einde rechts. Na 200 meter op rotonde rechtsaf naar Hei- en Boeicop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boeicop.

Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Neem buslijn 85 tussen station Leerdam en Utrecht v.v. Uitstappen bij de halte op de kruising naar Hei- en Boeicop. Hier kunt u opgehaald worden: bel de Schaapskooi: 0345 641 201. Vertrek Utrecht-Jaarbeursplein: 10.01u. en 10.31u.; aankomst op kruising: 10.26 en 10.56u. Vertrek Leerdam – station 9.55 u. en 10.25 u.; aankomst op kruising: 10.16u. en 10.46 u.